

ลักษณะของ เกมการ เล่นพื้น เมืองไทย

นางสาว อรชร อัจฉินทร

ศูนย์วิทยพัทยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาพลศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๖

ISBN ๙๗๔-๕๖๒-๓๑๐-๕

008518 18225780

CHARACTERISTICS OF THAI FOLK GAMES

Miss Orrachorn Umjuntorn

ศูนย์วิทยุโทรทัศน์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Physical Education

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

ISBN 974-562-310-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ลักษณะของ เกมการเล่นพื้นเมืองไทย
โดย นางสาวอรชร อัจฉนทร
ภาควิชา พลศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ รัชณี ขวัญบุญจัน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุประติษฐ์ นูนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์,

.....
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. วรศักดิ์ เพียรชอบ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ รัชณี ขวัญบุญจัน)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ฟอง เกิดแก้ว)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร)

ศูนย์วิทยุโทรศัทพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ลักษณะของ เกมการเล่นพื้นเมืองไทย
ชื่อผู้ผลิต นางสาว อรชร อัจฉนทร
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ รัชณี ขวัญบุญจันทร์
ภาควิชา พลศึกษา
ปีการศึกษา ๒๕๒๕

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะของ เกมการเล่นพื้นเมืองไทย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวม เกมพื้นเมืองทั้งสี่ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๒๐๐ เกม จากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งค้นคว้าต่าง ๆ และนำมาวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละและนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า เกมพื้นเมืองไทยส่วนใหญ่มีลักษณะดังนี้ คือ ทักษะที่ใช้ในการเล่นเป็นทักษะ ในการเคลื่อนไหวเบื้องต้น รูปแบบของการเล่น เป็นการเล่นเป็นกลุ่ม ลักษณะของการแข่งขันเป็นการเล่นประเภทหมู่ที่มีกติกาข้อบังคับในการเล่น สถานที่ที่ใช้ในการเล่นเป็นสถานที่กลางแจ้ง และใช้อุปกรณ์การเล่นไม่มีบทร้องประกอบ และสามารถเล่นได้ทุกโอกาส

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Characteristics of Thai Folk Games
Name Miss Orrachorn Umjuntorn
Thesis Advisor Associate Professor Rajanee Quanboonchan
Department Physical Education
Academic Year 1982

ABSTRACT

The purpose of this study was to descriptively folk games of Thailand to find their characteristics. The games used in the study were collected from the northern, southern, central, and northeastern regions of Thailand. Sources of reference were documents, printed materials, texts and related researches obtained from various research centers. Data obtained were analyzed into percentile and presented in a descriptively written form.

It was found that most folk games of Thailand have the following characteristics; skills used in performing of the games were those of basic movements, they were group contests with specific rules and regulations, equipment were used in performing of the games, they were performed out-of-doors, they could be performed in all occasions.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. วรศักดิ์ เพียรชอบ และ รองศาสตราจารย์ ฟอง เกิดแก้ว ที่ได้ให้แนวคิด ข้อคิดเห็น ตลอดจนคำแนะนำต่าง ๆ โดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ รัชณี ขวัญบุญจันทร์ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งได้กรุณาช่วยตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกขั้นตอนอีกด้วย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จารุวรรณ ธรรมวัตร รองศาสตราจารย์ บุญยงค์ เกศเทศ ที่ได้ให้แนวคิด ตลอดจนช่วยเหลือในการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมทั้งขอขอบคุณสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ในด้านการบริการ และขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานทุก ๆ ท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งทางตรง และทางอ้อมแก่ผู้วิจัย

ส่วนความดีหรือประโยชน์ใด ๆ อันพึงได้จากงานวิจัยครั้งนี้ ขออุทิศให้แก่คุณแม่เย็น คุณพี่บุญยงค์ เกศเทศ และพี่ ๆ ทุกคน ผู้ซึ่งเป็นกำลังใจสำคัญของผู้วิจัย

อรชร อัจฉนทร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
๑ คำนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๗
ขอบเขตของการวิจัย.....	๗
ความจำกัดของการวิจัย.....	๗
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๗
คำจำกัดความ.....	๗
๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙
๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๒๕
๔ การวิเคราะห์ลักษณะของ เกมการเล่นพื้น เมืองไทย :.....	๒๖
เกมพื้น เมืองไทยประ เภทในร่ม.....	๒๗
เกมพื้น เมืองไทยประ เภทกลางแจ้ง.....	๕๓
เกมพื้น เมืองไทยประ เภททั้งกลางแจ้งและในร่ม.....	๑๗๔
เกมพื้น เมืองไทยประ เภทในน้ำ.....	๑๘๐
เกมพื้น เมืองไทยประ เภทบดล้อเลื่อน.....	๑๘๗
เกมพื้น เมืองไทยประ เภทเบ็ดเตล็ด.....	๑๘๘
เกมพื้น เมืองไทยประ เภทปริศนาคำทาย.....	๒๐๒
๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๔๒
บรรณานุกรม.....	๒๔๖
ภาคผนวก.....	๒๕๓
ประวัติผู้เขียน.....	๒๗๔

สารบัญตาราง

รายการ	หน้า
ตารางที่ ๑ ทักษะที่ใช้ในการเล่นเกม.....	๒๓๔
ตารางที่ ๒ รูปแบบของการเล่นเกม.....	๒๓๕
ตารางที่ ๓ ลักษณะของการแข่งขัน.....	๒๓๖
ตารางที่ ๔ กฎ และกติกาในการเล่นเกม.....	๒๓๗
ตารางที่ ๕ สถานที่ที่ใช้ในการเล่นเกม.....	๒๓๘
ตารางที่ ๖ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นเกม.....	๒๓๙
ตารางที่ ๗ บทรื่องประกอบในการเล่นเกม.....	๒๔๐
ตารางที่ ๘ โอกาสที่ใช้ในการเล่นเกม.....	๒๔๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญเกม

ชื่อ เกม	หน้า
ซี้ตู่กลางนา.....	๒๗
ซีกเส้า.....	๒๘
โยกเยก.....	๒๘
แมงมุม.....	๒๙
ควักกะปิ ขยำกะปิ หรือ จับปูดำ ขยำปูนา.....	๓๐
จัจอ เจี้ยบ.....	๓๐
เด็ก เอ๋ยพาย.....	๓๑
จำจี้.....	๓๒
หัด เม็ดมะขามลงหลุม.....	๓๔
ฮีซิดฮี เขียน.....	๓๕
✓ ฮีตัก.....	๓๖
เสือกตัก.....	๓๗
เสือกินวัว.....	๓๘
หมากกินอ้อม.....	๔๐
ข้าวหลามตัด.....	๔๑
สิชอ.....	๔๒
หมากเก็บ.....	๔๔
หมากตะเกียบ.....	๔๖
เป่ากบ.....	๔๗
ตีไก่.....	๔๗
ตีตบแผละ.....	๔๘
กงจักร.....	๔๘
กำท่าย.....	๔๙
ท่ายใบสน.....	๕๐
ต่อบ้าน.....	๕๐

สารบัญเล่ม (ต่อ)

ชื่อเกม	หน้า
จุงนางเข้าห้อง.....	๕๑
✓ โพงพาง.....	๕๓
เสื่อไล่หนู.....	๕๔
อ้ายโมง	๕๕
มอญซ่อนผ้า.....	๕๕
อ้ายเข้าอ้ายโขง.....	๕๖
ซ่อนหาหรือโป้งแปะ.....	๕๗
เอาเถิด.....	๕๘
✓ รรริข้าวสาร.....	๕๘
✓ งูกินหาง.....	๖๐
✓ แม่นาคพระโขนง.....	๖๓
มะล็อกก๊อกแก๊ก.....	๖๔
เข่งเก็งกอย (กระเต็งกระต้อย).....	๖๕
ล้อต๊อก.....	๖๖
บ้อหุ้น.....	๖๗
เคยหรือตาล่อง.....	๖๘
รวกระหิงง.....	๖๙
รื่องรวหรือรื่องเปรี๊ยะ.....	๗๐
ห้วงยาง.....	๗๑
✓ เสื่อข้ามห้วยเดี่ยว.....	๗๒
✓ เสื่อข้ามห้วยหมู่.....	๗๓
ตี่จับ.....	๗๔
✓ ตะหุ้น.....	๗๔
ลูกหิน.....	๗๕
ลูกตั้ง.....	๗๖
ตาเขย่ง.....	๗๗

สารบัญเล่ม (ต่อ)

ชื่อเกม	หน้า
ยิงหนังสติ๊ก.....	๗๘
ปลาหมอตกกระทะ.....	๗๙
ดีลูกล้อ.....	๘๐
การเล่นว่าว.....	๘๑
กระโดดเชือกเดี่ยว.....	๘๒
กระโดดเชือกคู่.....	๘๒
กระโดดเชือกหมู่.....	๘๓
หลุมเมือง.....	๘๔
ทอดกระทะหรือหมูนานาฬิกา (หมากโค้งตีนเกวียน).....	๘๕
ขี่ม้าส่งเมือง หรือ ทเวดานั่งเมือง.....	๘๕
ชกคะเย่อ.....	๘๖
โปลิศจับขโมย.....	๘๗
ขี่ม้าก้านกล้วย.....	๘๘
เสือกินว่าว.....	๘๘
กลิ้งครกขึ้นภูเขา.....	๙๐
กาฟักไข่ (กระตึง).....	๙๑
เก้าอี้คน.....	๙๒
โก่ตบ.....	๙๓
ขี่ม้าชิงเมือง.....	๙๔
ขี่ม้าหลังโปก.....	๙๕
ขี่แนค (ขี่หนอน).....	๙๖
แข่งเกวียน.....	๙๗
ค้ำสาว.....	๙๘
คุลาตีผ้า.....	๙๙
จ้องเต.....	๙๙

สารบัญเล่ม (ต่อ)

ชื่อเกม	หน้า
จับควายออกวาง.....	๑๐๐
จำปักยม.....	๑๐๑
ช่วงชัย.....	๑๐๒
ช่วงตาย.....	๑๐๓
ซ่อนมะนาว.....	๑๐๔
ชกสาว.....	๑๐๕
ชิงธง.....	๑๐๖
ชิงหลักชัย.....	๑๐๖
ซ่อนเหล็ก.....	๑๐๗
คันข้าว.....	๑๐๘
เดินไม้สูง.....	๑๐๘
โตเก้หลัก.....	๑๐๙
ตั้งตีนตอ.....	๑๑๐
ตีกบ.....	๑๑๑
ตโก๋.....	๑๑๒
ตคสิ.....	๑๑๒
ตีจับ.....	๑๑๓
ตีตุม.....	๑๑๔
ตีสี่.....	๑๑๕
ตีก๊ก.....	๑๑๗
ตุ๊กแกจับหลัก.....	๑๑๘
เดินจ่างจะ.....	๑๑๙
เตซี่.....	๑๒๐
โตไม้ลำเดียว.....	๑๒๑
ถ่ายข้า.....	๑๒๑
ไถนา.....	๑๒๒

สารบัญเกม (ต่อ)

ชื่อ เกม	หน้า
หิ้งลูกแล้ง.....	๑๒๓
แนดข้ามสาว.....	๑๒๔
บักลี้.....	๑๒๕
บ่าก่อนข้ามแดน.....	๑๒๖
ผีพุ่งไต้.....	๑๒๗
พ่อค้าขายฟัก.....	๑๒๘
ฟุ้งกระสวย.....	๑๒๙
มะชะโจ้น.....	๑๓๐
ไม้ซีก้อน.....	๑๓๑
แย้ลงรู.....	๑๓๒
แย่งเมือง.....	๑๓๓
โยนพลอง.....	๑๓๔
รถม้าชาวเสียม.....	๑๓๕
ระดอกล.....	๑๓๕
ล้อมกวาง.....	๑๓๖
ลูกข้าง.....	๑๓๗
ไล่นก.....	๑๓๘
วัวต่าง.....	๑๓๙
เสือข้ามไม้.....	๑๓๙
เสือคบกัน.....	๑๔๐
ดาวไสว (อาว้าย).....	๑๔๑
สบบ้าน.....	๑๔๓
หลักควาย.....	๑๔๖
ทอย.....	๑๔๘
หมวกโย้.....	๑๔๙

สารบัญเล่ม (ต่อ)

ชื่อเกม	หน้า
อมปลาแตก.....	๑๕๐
หมากขว้าง.....	๑๕๑
เก็บก้อนหิน.....	๑๕๓
ยิงสะบ้า.....	๑๕๔
วิ่งวัวคน.....	๑๕๕
โมรา.....	๑๕๖
อ่องอู.....	๑๕๘
ตีผายเข้าคุ่ม.....	๑๖๑
โตงหยิบ.....	๑๖๑
ยิงราว.....	๑๖๕
พัดราว.....	๑๖๖
กำปัด.....	๑๖๘
ชนวัวดิน.....	๑๖๙
เตยเลขแปด.....	๑๗๑
ยิงวง.....	๑๗๒
สิงชิงหลัก.....	๑๗๔
เก้าอี้คนตรี.....	๑๗๕
ชื้อดอกไม้.....	๑๗๕
ปิดตาตีหม้อ.....	๑๗๖
โสกปีป.....	๑๗๗
เป่ายิงจวบ.....	๑๗๘
แข่งเรือคน.....	๑๗๘
ขายแดงโม.....	๑๗๙
ตีโป่ง.....	๑๘๐
งอ.....	๑๘๑
จับจ่อม.....	๑๘๒

สารบัญเกม (ต่อ)

ชื่อ เกม	หน้า
จิว.....	๑๘๒
ชิงลูกช่วง.....	๑๘๓
คำหา.....	๑๘๔
ฟักลอย.....	๑๘๕
หมากปอมแปมหัวสิง.....	๑๘๖
เล่นพ่อ เล่นแม่ (เล่นแต่งงาน).....	๑๘๗
เล่นเลี้ยงน้อง.....	๑๘๗
เล่นหม้อข้าวหม้อแกง.....	๑๘๘
แคะขนมครก.....	๑๘๙
เล่นชายของ.....	๑๙๐
การเล่นเข้าทรง.....	๑๙๐
บตล้อเลียน.....	๑๙๔
บทร้องเล่น.....	๑๙๘
บททาย.....	๒๐๒
ปริศนาที่เกี่ยวกับรูป.....	๒๐๓
ปริศนาที่เกี่ยวกับอาการ.....	๒๐๔
ปริศนาที่เกี่ยวกับรูปและอาการ.....	๒๐๕
สัตว์ที่ไม่ระบุชื่อ.....	๒๐๖
แมลง.....	๒๐๗
สัตว์ปีก.....	๒๐๘
สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม.....	๒๐๙
เปรียบกับสัตว์ที่ไม่ระบุชื่อ.....	๒๐๙
รูป.....	๒๑๑
อาการ.....	๒๑๒
รูปผิดปกติ และอาการผิดปกติ.....	๒๑๔
บุคคลที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัว.....	๒๑๔

สารบัญเกม (ต่อ)

ชื่อเกม	หน้า
ต้นไม้ยืนต้น.....	๒๑๕
พืชล้มลุก.....	๒๑๖
ดอกไม้.....	๒๑๖
ผลไม้.....	๒๑๗
บ้าน.....	๒๑๘
เรือ.....	๒๑๘
ปริศนา รูป.....	๒๑๙
สี.....	๒๒๑
ข้างนอกข้างใน.....	๒๒๒
รูปและอาการ.....	๒๒๓
ตำแหน่งของสี.....	๒๒๔
การเปลี่ยนสีตามตำแหน่ง.....	๒๒๔
การเปลี่ยนสีตามลำดับเวลา.....	๒๒๕
สีกับการกระทำ.....	๒๒๖
การเคลื่อนไหว.....	๒๒๖
การเห็น.....	๒๒๗
การตัด.....	๒๒๘
เหตุผลที่แย้งกัน.....	๒๒๘
การกระทำตั้งแต่สองอาการขึ้นไป.....	๒๒๙
ตัวสะกด.....	๒๓๑
คำพ้องความ.....	๒๓๑